

nadaljnje raziskovanje na področju slovanske arheologije. Zato moramo Českoslovaški akademiji znanosti čestitati k razumevanju, ki ga je izkazala z začetkom ponovnih izdaj Niederlovih spisov.

Oceniti »Rukovět' slovanských starožitností«, ki ima tako neizmerno zgodovinsko, kakor tudi čisto znanstveno vrednost, je danes še popolnoma nemogoče. Tudi nekdanje ocene »Manuela«, kakor so tudi bile laskave, so bile vendar skromne v primeri s pomenom, ki ga je to delo v resnici imelo in ga še danes ima. Na drugi strani so pa posamezna nova odkritja včasih spremenila sliko, ki nam jo je glede na tedanje stanje znanosti podal Niederle. Ne gre pa sedaj zmanjševati vrednost njegovih tedanjih sklepov, ki so bili edino mogoči, a so se spremenili zaradi razvoja vede. Poleg tega so pa tudi taki momenti premalenkosti, da bi vplivali kakorkoli na celotno njegovo delo.

Josip Korošec

Kurt Bittel-Adolf Rieth, *Die Heuneburg an der oberen Donau ein frühkeltischer Fürstensitz, Vorläufiger Bericht über die Ausgrabungen 1950, Stuttgart und Köln 1951, 54 str., 18 tabel in 6 načrtov.*

Wolfgang Dehn, *Die Ausgrabungen auf der Heuneburg beim Talhof (Donau) 1951/1952 (Germania 30, 1952, str. 326 do 329, T. 17—18).*

Leta 1950 začeto raziskovanje gradišča Heuneburg pri Talhofu je prineslo predzgodovini izredno dragocene podatke, ki nudijo nove vpoglede v razna predzgodovinska obdobja in njih kulturo v Nemčiji, prav tako pa kažejo tudi, da nam sistematična raziskovanja na gradiščih, ki so vsekakor dolgo trajna, morejo nuditi veliko več kakor raziskovanja le posameznih gomil. Kljub izredno velikemu številu drobnih najdb, predvsem keramike, prav tako pa tudi kovinskih predmetov, med katerimi se posebno odlikujejo zlata sitasta žlica, so veliko bolj pomembna naselbinska in fortifikacijska odkritja. Res, da drobne najdbe ilustrirajo življenje na tem gradišču skozi stoletja in omogočajo datacijo posameznih faz utrjevanja, vendar je sedaj prav način utrjevanja, zidanja zidov in obzidja, postavljanja lesenih konstrukcij in postavljanja palisad omogočil popolnoma nove vidike v tehničnem delu stavbarstva predvsem železnodobnega časa.

Gradišče Heuneburg je na hribčku nad dolino Donave, ki je pa zaradi gradbenih del v raznih periodah zelo spremenil svojo nekdanjo obliko. Na hribčku je danes planota, na kateri je bilo gradišče, ki je merilo v notranjosti 300 m v dolžino in 180 m v širino ter obsegalo okoli 3 ha površine. Poleg fortifikacijskih objektov na samem gradišču sta hribček obdajala z zahoda in severa tudi še dva jarka. Raziskovanja, ki so doslej odkrila le posamezne dele gradišča, so mogla ugotoviti nekoliko utrdbo, od katerih vsaka predstavlja popolnoma novo delo, ki je bilo postavljeno na razvalinah starejšega.

Najmlajša perioda, ako izvezamemo nekaj rimskih fragmentov keramike, je imela kamniten zid, širok 4,2 m, ki je bil na sem prineseni glini kot temelju. Raziskovalci sodijo, da je bila pri tem zidu uporabljena tudi lesena konstrukcija, kar so najnovejša raziskovanja tudi potrdila. Ta lesena konstrukcija je bila v obliki zabojev, ki so bili izpolnjeni s kamnom. Danes je tudi ugotovljeno, da je bilo to obzidje postavljeno neposredno na starejšem. Časovno pa spada v starejšo latensko dobo.

Naslednja perioda, ki jo Bittel deli na dva pododelka, a Dehn kot dve periodi, je imela utrdbo, sestojeko iz »murus« (2b po Bittlu, 3 po Dehnu), zidu lesene konstrukcije, izpolnjene z zemljo in kamenjem. Ta zid je bil 4,2 m širok. Posebno pogosti so v tej periodi tudi fragmenti bronaste pločevine, pripadajoči mogoče zidu ali pa obrambnemu hodniku. Utrdba je bila uničena zaradi požara. Toda po uničenju so napravili novo utrdbo (2a po Bittlu, 2 po Dehnu), ki pa še ni zadostno raziskana, a je

bila ravno tako uničena zaradi požara. Obstajajo pa precejšnje razlike med prvim in drugim zidom. Po najdbah pa obe utrdbi spadata v pozno halštatsko dobo (Reinecke D.).

Drugačno konstrukcijo je imela utrdba periode 4 po Dehnu, 3 po Bittlu. Ta utrdba je za sedaj še najbolj raziskana in tudi najbolj ohranjena. Zid je bil izdelan iz kamnitega temelja, sestavljenega iz rezanega apnenca, redko peščenca, 3 m širokega in danes ohranjenega še do višine ca. 0,60—1,20 m. Na tem temelju je pa zid, izdelan iz opeke, sušene na soncu. Velikost opeke je $40 \times 40 \times 6$ —8 cm. Peščeno glinasta zemlja je služila za vezavo opek. Ta zid je bil ohranjen celo še do višine 1,50 do 1,70 m. V okviru tega zidu so bili tudi bastioni, ki so segali pred obzidje. Doslej je raziskan en tak bastion na severozahodnem delu, drugi pa na južni strani obzidja. Ta je bil za ca. 4 m oddaljen od samega zidu. Kolikor je doslej ugotovljeno, je bilo obzidje grajeno na zgornji način le na severni in južni strani gradišča, medtem ko je bil na jugozahodni strani zid izdelan v leseni konstrukciji, izpolnjeni z zemljo in kamnom. Osnova tega zidu je bila lesena konstrukcija v obliki skrinj. Obzidje, izdelano iz sušenih opek, je bilo pa, kakor so doslej pokazala raziskovanja, vsaj enkrat tudi popravljeno na ta način, da so zid, ki se je začel vsipavati, podprli na sprednji strani s koli. Tudi to utrdbo je uničil požar. Raziskovalci jo pa datirajo v kasno halštatsko dobo.

Od najstarejše utrdbe, ki spada v peto periodo, pa imamo notranji jarek okoli hribečka ter nasip, ki je obdajal gradišče. Lesena konstrukcija tega obzidja je samo ugotovljena, ni pa še raziskana. Po vsej priliki bo tudi ta utrdba sodila v železno dobo.

Najstarejša naselbina pa na tem mestu, ki je ugotovljena le po posameznih fragmentih keramike ter kulturnem sloju z ogljenino in fragmenti keramike, bo spadala v kasno bronasto dobo.

Glede na dosedanje najdbe in odkritja predvsem obzidja četrte periode, kjer je zid zgrajen iz sušene opeke na kamnitem temelju, Dehn veže tak način gradnje s Sredozemljem, in sicer z Grčijo, ker se ta popolnoma razlikuje od srednjeevropske gradnje. V tem mnenju ima oporo v veliki meri tudi v importu grških vaz, za katere misli, da so na Heuneburg prišle čez Massilio. Po prvih raziskovanjih so Heuneburg raziskovalci označili kot knežji sedež kasnohalštatske in zgodnjelatske dobe. Dehn pa sodi, da bo to istočasno tudi eden od pomembnejših trgovskih centrov med jugom in severom.

Josip Korošec

Rad Vojvodjanskih muzeja 2, Novi Sad 1953, 500 str.

Nova številka »Rada«, ki podaja pregled znanstvenega, raziskovalnega in muzealnega dela muzejskih delavcev in muzejev v Vojvodini, je tako po opremi, kakor tudi po vsebini izredno bogata in raznovrstna. Tiskana, kot že prva številka tega glasila, na izredno dobrem papirju, nudi poleg bogatega ilustrativnega gradiva zopet izredno dragoceno in obilno gradivo iz Vojvodine, ki je tako dostopno tudi vsem drugim znanstvenikom. Mimorede lahko omenim, da so se v primeri s prvo številko izboljšali tudi kličje slik in da so tudi povzetki v angleškem in nemškem jeziku sedaj zadostni, tako da morejo gradivo uporabljati tudi tuji znanstveniki.

V novi številki glasila so kakor v prvi zastopane vse muzejske veje od arheologije, umetnostne zgodovine, numizmatike in etnografije do zoologije itd. Poleg tega pa po raznih poročilih dobimo vpogled tudi v razne muzeje in njih ureditev, v razne zbirke, v razne razstave, v biblioteko itd. Ta poročila so izredno zanimiva za vpogled v razvoj tamkajšnjih muzejev, dalje za vpogled novih akvizicij, raznih terenskih del in tudi za ureditev muzejev.

Gradivo je tudi sedaj deljeno na razprave in članke, na poročila, na gradivo in priloge, na življenje in delo vojvodinskih muzejev, na muzej-